

Voelen wij ons vrij?

Prof. Dr. F.G. Zitman, emeritus hoogleraar psychiatrie LUMC, Leiden

Vrije wil is 'in'. Er worden artikelen aan gewijd in toonaangevende wetenschappelijke tijdschriften als Nature en er worden symposia en conferenties over gehouden. Boeken als 'Wij zijn ons brein' van Swaab en 'De vrije wil bestaat niet' van Lamme maken veel discussie los. De discussie over de vrije wil is niet nieuw. In de filosofie speelt hij al sinds Democritus en Epicurus en in het Christendom sinds Augustinus. In de natuurwetenschappen leek voor de vrije wil na Newton geen plaats meer, alles leek te worden bepaald door de natuurwetten. Toch zien sommigen in de quantumfysica weer 'ruimte' voor een vrije wil. Darwin geloofde niet in een vrije wil, maar het vitalisme weer wel. De psychoanalyticus Freud en de behaviorist Skinner verwierpen het idee van de vrijwe wil, maar voor Maslow was het de basis van zijn psychologie. In de neurowetenschappen daarentegen is geen ruimte voor de vrije wil. Waarom maken we ons al eeuwen zo druk over de vrije wil en waarom blijft iedereen ondanks alles geloven dat hij een vrije wil heeft? Levensbeschouwingen en wetenschappen hanteren een model waarmee ze de hele werkelijkheid proberen te verklaren in termen van oorzaak en gevolg. In zulke modellen is voor de vrije wil per definitie geen plaats. Maar het subjectief ervaren van een vrije wil valt buiten wetenschappelijke verklaringsmodellen. Wij voelen ons vrij en voelen is wat anders dan verklaren.